

beatur, sed mixti, et maximam adhuc partem naturalis: aliae autem omnes, quæ quantitatem legitimam non excedunt, juris mere naturalis sive gentium manent. Quomodo ergo defendimus methodum Justiniani? Nimirum si dicamus, Justiniano principaliter propositum esse tractare de donationibus impropriis, mortis causa et propter nuptias: quæ ad jus civile non inepte referuntur, ut postea palam fieri. Hoc autem ipsa series tractationis ostendit, cuius initium a mortis causa donatione capit; cum alioqui converso modo de donatione vera et absolute primo loco agendum fuisse, ut factum est in Pand. et C.

2 Occurrit *hic* et aliud dubium, sitne scil. donatio modus acquirendi dominii, an solummodo titulus sive *causa*, ut empti, dos, permutatio. Nam ratio ordinis exigit, ut dicamus esse acquirendi modum: contra vero causam tantum acquirendi esse, probat d. § 40. *de rer. div.* Verum hoc non adeo difficile expeditum est. Etenim donationis verbum duobus modis accipitur. Uno modo proprie pro ipsa donatione, quando scil. liberalitatis exercenda gratia aliquid alicui tradimus, et actum in accipientem transferimus, ut simul et causam tradendi et traditionem ipsam includat. Nam proprie donare nemo intelligitur, nisi qui tradat: unde donare et dare promiscue Juris consultus usurpat in l. 1. hoc tit.

(1) *Princ. et l. 1. tit. 4. P. 5.*

(2) *L. 11. eod.*

et donatio dicta quasi doni datio, l. 35. §. de mort. caus. don. unde et Papinianus l. 23. de donat. inter vir. et uxor. donationem distinguit a stipulatione donationis causa facta. Altero modo metonymice pro conventione de dando, cum quis donationis causa aliquid promittit, l. 2. l. 12. l. 22. eod. Priore sensu accepta donatio modus est acquirendi dominii: posteriore non dominium, sed obligationem parit, rationemque causæ seu tituli habet, d. l. 22. Plerique magno molimine magnas hic nugas agunt.

TEXTUS.

De donationum divisione.

Est et aliud genus acquisitionis, donatio (1). *Donationum autem duo sunt genera: mortis causa* (2), *et non mortis causa* (3).

COMMENTARIUS.

1 Rectior fortassis erit divisione, si dicamus, donationem aliam esse propriam, aliam improprietam, l. 1. hoc tit. est enim donatio ex eorum generum numero, quæ non pariter subjectis speciebus omnibus convenienti. Donatio propria, quæ et vera atque absoluta, l. 35. §. de mort. caus. don. est: Cum quis solius liberalitatis gratia sic aliquid dat, ut statim velit accipientis fieri, neque ullo casu ad se reverti, d.

(3) *D. l. 1. et passim eod. l. 1. tit. 7. lib. 10. Nov. Recop.*

l. 1. et d. l. 35. §. 2. (1). Impropriæ donationis variæ sunt species. Talis est donatio propter nuptias, de qua §. 3. infr. eod. Tales sunt donationes omnes, quæ sub modo, causa, conditione fiunt, tit. C. de donat. quæ sub modo, et in speciem incident contractuum in nominatorum, do ut des, do ut facias: item remuneratio: in quibus omnibus pro modo et quantitate retributionis, proprius aut longius a vera donatione receditur. Sic item quod honorarii nomine datur pro officio et opera præstata, et in factis, quæ locari solent, merces diceretur, in speciem meræ donationis non cadit: quia donari non videtur, nisi quod nullo jure cogente conceditur, l. 29. hoc tit. Et hoc est, quod DD. tradunt, donationem remuneratoriam proprie donationem non esse, per l. 9. §. 1. l. 27. eod. Talis denique est donatio mortis causa, propterea quod ex casu resolvitur, atque adeo ex pœnitudine revocari potest.

TEXTUS.

De mortis causa donatione.

1 *Mortis causa donatio est, quæ propter mortis fit suspicionem: quum quis ita donat, ut si quid humanus ei contigisset, haberet is, qui accipit; sin autem supervixisset is qui donavit. recipere: vel si eum donationis pœnituisse: aut prior decesserit is, cui donatum sit* (2). *Hæ mor-*

(1) *D. pr. et d. l. 1.*

(2) *D. l. 11. tit. 4. P. 5.*

:

tis causa donationes ad exemplum legatorum redactæ sunt per omnia. Nam cum prudentibus ambiguum fuerat, utrum donationis, an legati instar eam obtinere porteret, et utriusque causæ quedam habebat insignia, et alii ad aliud genus eam retrahabant; a nobis constitutum est, ut per omnia fere legatis connumeretur, et sic procedat, quemadmodum nostra constitutio eam formavit. Et in summa, mortis causa donationis est, quum magis se quis velit habere quam eum, cui donat, magisque eum, cui donat, quam hæredem suum. Sic et apud Homerum Telemachus donat Piræo.

COMMENTARIUS.

1 *Quæ propter mortis fit suspicionem* (1). Cum quid metu mortis vel ex præsentii, vel ex futuro periculo donatur: puta si donator gravi morbo labore, si periculosam peregrinationem vel navigationem suscepturus sit, si iturus in militiam, si grassetur pestilentia &c. l. 2. et aliquot seqq. l. 35. §. 4. hoc tit. *de mort. caus. don.* Cæterum, an propter mortis suspicionem donatio facta sit, ex verbis donatoris estimandum est. Nec enim sufficit ad hanc donationem, a moriente aut in periculo mortis posito quid donatum esse, nisi verbis declaraverit, se ob metum propinquæ mortis donasse: alioqui non tam mortis causa, quam moriens donasse

censetur. l. 42. in fin. eod. Insuper etiam extra suspicionem nullius periculi, et a sano atque in bona valetudine constituto mortis causa recte donatur, sola cogitatione mortalitatis ex sorte humana, d. l. 2. Sed itidem verbis hoc declarandum, ne alias pura et simplex habeatur donatio. Si Titio centum donavero praestanda post mortem, donatio inter vivos est: nam tempus edjectum differendae solutionis causa ad substantiam donationis non pertinet. Unde legi Falcidiæ in ea donatione locus non erit Add. Fachin. 5. cont. 22. Non solum autem suæ mortis causa donare quis potest; sed etiam alterius, puta filii, fratris, sororis. l. 18. hoc tit. de mort. caus. don.

2 Quum quis ita donat). Dupliciter autem quis sic donat, vel ut statim rem faciat accipientis, vel ut tunc demum, cum mors fuerit insecuta, d. l. 2. eod. Postiore casu ad revocandam donationem competit donatori directa in rem actio, sive poenitentia ductus donationem infringere velit, sive periculum, quod metuebat, evaserit, l. 29. eod. Priorre conditionem habet, l. 35. §. 3. eod habet et utillem in rem adversus quosvis possessores, l. 30. eod. sublatiorque periculo, aut præmortuo eo cui donatum est, fortassis etiam in rem directam, quasi donatione ipso jure resoluta, d. l. 29. add. Gomez 2. resol. 4.

3 Si quid humanitus). Si quid humanum, l. 26. pr. depos. Veteres omnis causa sic loqueban-

tur: *Si quid mihi acciderit, pro si moriar*, l. 162. §. 1. de verb. sign. Abstinebant a mortis vocabulo tanquam ominoso.

4 Sin autem supervixisset v. c.) Tribus casibus mortis causa donatio fit irrita: si donator salvus evaserit; quod hic dicitur *supervixerit*: si donationis eum pœniterit: si donatario supervixerit, l. 16. d. l. 29. et seq. eod. (1). Si salvus evaserit, sic accipe, licet donatarius adhuc vivat. Si supervixerit donatario sic, etsi periculum adhuc duret, cujus contemplatione donatio facta. Plane si quis sanus et valens extra suspicionem alicujus periculi sola cogitatione mortalitatis commotus donaverit; non puto irritam fieri donationem, si forte donator morbum aliudve periculum, in quod postea incidit, evaserit: nam nihilominus causa donandi manet.

5 Ad exemplum legatorum redactæ sunt per omnia). Fere scilicet: quam particulam mox etiam ipse exprimit, cum constitutionis meminit, qua hæc exæquatio facta est. Intelligit autem l. ult. C. hoc. tit. de mort. caus. don. qua quidem hanc donationem ad similitudinem legatorum revocat: cæterum non simpliciter et per omnia, sed maxime ratione effectorum. In aliis vero magna adhuc dissimilitudo est: de quo habebimus, quod certo statuimus, si res hæc inductione utriusque generis exemplorum declaretur. Similitudo hujus dona-

tionis et convenientia cum legatis in his cernitur. Primo: quod quemadmodum in omni ultima voluntate quæ testamentum non sit, quinque testes desiderantur, l. ult. §. ult. C. de codicill. ita et in mortis causa donatione, idque ad solemnitatem actus, l. ult. C. hoc tit. Secundo: quod, sicut legata a vivo testatori revocari possunt, nec quidquam suprema voluntate relictum valet, nisi post mortem relinquenter, ita et hanc donationem pro arbitrio revocare liceat (1), nec prius rata aut perfecta habeatur, quam mors donatoris insecuta sit, l. 29. et l. seq. hoc tit. Tertio: quod sicut dominium rei legatae statim a morte testatoris transit in legatarium, ita rei mortis causa donatae, nec ante traditæ, statim a morte donatoris in donatarium, l. 2. de pub. in rem act. Hæc sufficiunt, ut donatio mortis causa numeretur inter acquisitiones civiles. Illud autem falsum est, quod Glossa, Bart. Castr. in l. qui mortis 30. hoc tit. tradunt, et sequitur Gomez 2. resol. 4. n. 20. dominium rei mortis causa donatae statim ut donatio facta est, transire, etiamsi traditio nulla secuta sit. Nam sive cum contractibus hanc donationem conferre placet, explorati juris est, ex nullo contractu citra traditionem dominium transferri: sive cum legatis, constat, dominium rei legatae demum post mortem testatoris in legatarium transire. Quarto: quod sicut legatario sub

stitui potest, ita et nostro donatario, l. 10. eod. Quinto: quod hæc donatio perinde ut legata, lege Falcidia inminuat, l. 42. §. 1. hoc tit. l. 2. C. eod. (2). Sexto: quod in ea locum habet jus accrescendi inter conjunctos in eandem rem, l. unic. §. 14. C. de cad. toll. Gomez 1. resol. 10. n. 7. Septimo: quod quemadmodum coniugij conjugi legare, ita et mortis causa donare potest, l. 9. §. ult. v. ll. seqq. de donat. int. vir. et ux. Postremo: quod in hoc genere donationis non opus est insinuatione, l. ult. C. hoc tit.

6 Dissimilitudo et discrepancia elucet in his. Primo: quod mortis causa donatio sic fieri potest, ut nullo casu revocetur, quod secus est in legatis, l. 22. de legat. 3. l. 4. de adim. legat. Quanquam fatendum est, talem mortis causa donationem naturam mutare, et effectu esse donationem inter vivos, l. 27. hoc tit. Idque eleganter ostendit D. Jaann. Decker. dissert. 1. n. 40: et seq. Secundo: quod donatio hæc ab additione hæreditatis, sicut legatum non pendet, sed sola morte confirmatur donantis, l. 32. eod. Tertio: quod donatio in singulos annos una est, legatum tale multiplex: itaque illa ad hæredes pertinet: at primi anni legatum duntaxat purum est, reliquorum conditionale, quod ad hæredem legatarii ante diem non transit l. 35. §. ult. hoc tit. Quarto: quod in mortis causa donationibus, an

(1) D. l. 11. tit. 4. Part. 5.

(2) L. 1. in fin. tit. II. P. 6. vers. La tercera.

quis capere possit, non donationis, sed mortis tempus inspicitur, l. 22. hoc tit. cum in legatis etiam tempus facti testamenti spectetur. §. 4. infr. de hær. qual. Quinto: quod donatio fit inter duos, legatum autem præter voluntatem unius testatoris nihil desiderat: unde legatum etiam in absentem et ignorantem conferri potest, donatione autem a præsente in præsentem conferenda, l. 38. hoc tit. aut utique in absentem per nuncium aut litteras, ut sciat, et donationem accipiat, l. 10. de donat. Quod si quis absenti et ignorantie se donare quid simpliciter dixerit, defenditur donatio jure fideicommissi ex communi interpretatione sententia. His de causis donatione hæc naturam contractus habet edicitur, d. l. 35. §. 3. hoc tit. unde etiam illud est, quod filius fam. consensu patris mortis causa donare potest, quamvis testamentum facere non possit, nec permittente patre, l. 25. §. 1. eod. Vulgo DD. sic distinguunt, donationem hanc habere naturam contractus, cum in esse producitur, effectu autem et cum in esse producta est, rationem ultimæ voluntatis. Cæterum prius per omnia verum non esse, numerus testium et remissio insinuationis liquido ostendit: idemque de posteriore probat, quod hæc donatio non pendet ab aditione hæreditatis.

7 Magis se quis velit habere v. c.) Ex Marciano in l. 1. eod. Estque hæc ratio, cur donationem mortis causa revocare licet. In donatione inter vivos, qui donat, donatorum solum cogitat, atque

illum quam se habere mavult: in donationes autem mortis causa, qui donat, se primum et principali cogitat, atque amore vita recipisse potius, quam dedisse mavult. In summa, se potius habere vult, quam eum, cui donat: illum deinde potius, quam hæredem suum, d. l. 35. §. 2. eod.

8 IN HISPANIA lex 11. tit. 4. P. 5. jus Romanorum probans, quinque testes desiderat in donationibus mortis causa. Sed post latam, l. 1. tit. 18. lib. 10. Nov. Rocop. quæ tribus testibus contenta est in testamentis nuncupativis, eo modo quo exponimus infr. in §. ult. de testam. ordin. dicendum cum D. Covarr. in rub. de testam. part. 3. n. 32. Matienz. in d. l. 1. gloss. 2. et in l. 7. tit. 10. ejusd. lib. 5. Burg. de Paz in l. 3. Taur. n. 814. trium testium numerum relato modo, sufficere in his donationibus: tum quia verba d. l. 11. o' otra postrimera voluntad, donationem mortis causa satis comprehendunt: tunc etiam, quia incongruum omnino foret, maiorem solemnitatem requiri in donationibus istis, quam in testamentis: qua ratione quæ in testamento remittuntur, etiam in donationibus remissa intelliguntur, l. Marcellus 15. de mort. caus. don.

TEXTUS.

De simplici inter vivos donatione.

2 Aliæ autem donationes sunt,

quæ sine ulla mortis cogitatione

fiunt, quæ inter vivos appellamus, quæ non omnino comparantur legatis: quæ si fuerint perfectæ, temere revocari non possunt. Perficiuntur autem, cum donator suam voluntatem scriptis, aut si ne scriptis manifestaverit. Et ad exemplum venditionis nostra constitutio, eas etiam in se habere necessitatem traditionis voluit, ut etiamsi non tradantur, habeant plenissimum et perfectum robur. et traditionis necessitas incumbat donatori. Et cum retro Principium dispositiones insinuare eas actis intervenientibus volebant, si majores fuerant ducentorum solidorum; constitutio nostra eam quantitatem usque ad quingentos solidos ampliavit, quam stare etiam sine insinuatione statuit. Sed et quasdam donationes inventit, quæ penitus insinuationem fieri minime desiderant, sed in se plenissimam habent firmitatem. Alia insuper multa ad uberiorem exitum donationum invenimus, quæ omnia ex nostris constitutionibus, quas super his exposuimus, colligenda sunt. Sciendum est tamen, quod etsi plenissimæ sint donationes, si tamen ingrati existant homines, in quos beneficium collatum est, donatoribus per nostram constitutionem licentiam præstabilitum certis ex causis eas revocare: ne illi, qui suas res in alios contulerint, ab his quandam patientur injuriam vel jacturam, secundum enumeratos in constitutione nostra modos.

i Agitur hic de donatione propria: quæ alias vera, absoluta, et mera, l. 35. §. 2. de mort. caus. don. l. 27. hoc tit. alias simplex, l. 20. §. 3. famil. ercisc. alias directa, l. 25. hoc tit. C. de donat. alias inter vivos, ut hic et l. 27. de mort. caus. don. appellatur. Descripsimus hanc donationem initio hujus tituli.

2 Temere revocari non possunt). Mortis causa donatione temere, hoc est, pro arbitrio, facile et sine causa revocari potest: quippe quæ hanc in se semper conditionem habet, ut revocare licet. Vera autem donatione natura sua irrevocabilis est: nam quod hanc etiam aliquando revocari licet, id ex accidenti est, et facto donatarii, pro beneficio insignem injuriam reperirentis, non ex intentione donantis, utpote qui sic donat, ut nullo casu velit ad se reverti, l. 1. hoc tit. Utique tamen si præscivisset donator ingratum fore donatarium, abstinuisse dubio procul a beneficio: et hinc ortum jus revocandi, de quo sub finem hujus §.

3 Perficiuntur autem, cum donator voluntatem suam manifestaverit). Et donatarius eam voluntatem gratam ac ratam habuit. Neque enim donatione est sine acceptione, l. 10. hoc tit. l. 19. §. 2. eod. quippe datio acceptione confirmatur. Perficitur donatione ex constitutione Justiniani solo consensu, ut emptio et venditio: non est igitur perfecta habenda, ante-

quam eam gratam habuerit donatarius, excepto casu comprehenso, l. 15. C. de sacros. Eccles. favore Ecclesiæ. Denique in omni conventione consensum mutuum intervenire oportet.

4 Sed et perfectio, de qua hic agitur, primus tantum gradus perfectionis est, unde donatario acquiritur obligatio et actio, non rei donatae dominium. Et enim vere et plene demum perficitur et consumatur donatio, doni et promissi præstatione. Eodem modo emptio venditio perfici dicitur, simul atque de pretio inter emptorem et venditorem convenerit, §. 3. inf. de empt. et vend. At constat, eam non ante pro consummata haberi, quam res tradita, et premium solutum sit. Videatur autem Justinianus hoc tit. id tantum indicare voluisse, quod ipse constituit, ex nudo pacto donationis obligationem introducens, l. 35. C. hoc tit. contra regulam generalem juris antiqui l. 7. §. 4. de pact.

5 Illud vero constat, non easdem esse præstationes donatoris et venditoris: donatorem ad dandum, venditorem simpliciter ad tradendum teneri: donatorem in quantum facere potest (1), venditorem in solidum condemnari: hunc teneri nomine evictionis; illum non item, l. 18. §. ult. hoc tit. Neque tamen ideo male donatio et venditio inter se, ut similia, comparantur. Nam in omni similitudine inspiciendus est principalis scopus atque intentio ejus,

(1) L. 4. tit. 4. P. 5. vers. Mas.

qui ea utitur: cui scopo si serviat, cætera similia sint, an dissimilia, parum refert.

6 Insinuari actis intervenientibus volebant (2). Lex civilis neminem donare aut liberalē esset vetat: cæterum prospexit ne eiuslibet summæ aut quantitatis donatio statim rata esset. Et recte: expedit enim Reipubl. ne quis temere patrimonium suum effusis largitionibus exhaustiat; hoc enim est re sua male uti, eamque perdere. Modum donationibus primum imposuit lex Cincia, qua cautum Ulpianus tit. 1. scribit, ne supra certam quantitatem, quam tamen non exprimit, donare licet, extra quam si conjunctis personis donaretur: quod jus, usque ad Constantini tempora duravisse videtur, per l. 3 C. Thod. hoc tit. Unde existimare licet, quantitatem lege Cincia definitam fuisse ducentorum aureorum: et donationem, quæ eam quantitatē excederet, actis fuisse insinuandam, hoc est, consignandam litteris publicis, quod Constantinus etiam custodiri voluit inter necessarias conjunctas. que personas, l. 5. C. Thod. l. 27. C. hoc tit. Justinianus autem quantitatem auxit, primum ad trecentos, l. 34. C. eod. deinde ad quingentos solidos, l. pen. §. ult. C. eod. atque ad hanc usque quantitatem liberam donandi facultatem unicuique permisit, etiam sine donationis insinuatione. Si vero hanc summam donatio superaret, non aliter ratam eam

esse voluit, quam si in acta num eidem, sed diversis temporibus factarum summæ non simul æximentur, sed cujusque donationis separatim & distincte; utque idem fiat, cum annua quantitas donatur ad tempus vitæ donantis aut donatarii, d. l. 34. §. pen. v. ult.

9 Si tamen ingratī (3). Simplex & mera donatio temere, ut supra dictum est, revocari non potest: non sola poenitentia, ut donatio mortis causa: ac ne ob quamlibet quidem ingratitudinem donatarii. Cæterum si insignis sit illius ingratitudo & talis, quæ sceleri affinis sit aut conjuncta, etiam hujusmodi donationem revocare merito & tanquam ab indigno auferre concessum est, l. ult. C. de revoc. don. (5). Poteritque eo nomine vel Judicis implorari officium, vel agi condicione ex d. l. ult.

10 Donatoribus licentiam præstitimus (4). Donatoribus solis, non etiam hæredibus eorum, d. l. ult. C. de revoc. don. (6), quippe actio, quæ adversus ingratos datur ad revocandam donationem, vindictæ eujusdam & ultiōis injuriæ effectum habet, & ideo personalis est, atque actioni injuriarum in hoc similis; quam constat hæredi ejus, qui injuriam passus est, non dari §. 1. infr. de perp. v. temp. act. Nec in hæredes igitur ingrati danda erit, nec si ipsi ingrati, non donatarius, extiterint, arg. d. l. ult.

(1) L. 9. d. tit. 4. P. 5.

(2) D. l. 9.

(3) D. l. 9.

Tom. I.

(4) D. l. 9.

(5) L. 10. d. tit. 4. P. 5.

(6) D. l. 10. t. 4. P. 5. vers. ult.